

Evlenme Süreci Bağlamında Orta Çağ Türk Töresi İle İslam Aile Hukuku Karşılaştırması¹

Nihat Tosun² ve Musab Murşid ÖZEN³

² Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Türkiye; nih.tosun@usak.edu.tr

³ Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri (YL), Türkiye; musabmozen@gmail.com

*Sorumlu iletişim yazarı: musabmozen@gmail.com

Özet

Töre (örf ve âdet); yazılı hukuk kurallarının olmadığı dönem ve toplumlarda toplumsal hayatı düzenleyen, toplum tarafından benimsenmiş ve davranış şekline dönüşmüş kurallardır. Bir toplumu incelemek, tanımak ve analiz etmek için o toplumun örf ve âdetlerini, kültürünü incelemek gerekir. Toplumların hayata bakış açılarını, düşünce dünyalarını ve yaşam şartlarını yansıtan örf ve âdetler bir bakıma toplumların yansımasıdır. Toplumun en küçük sosyal birimi olan ailenin kurulması, çok eski zamanlardan bu yana birçok gelenek ve göreneğin gözlemlendiği tören ve merasimler olarak ön plana çıkmıştır. Modernleşen dünya ile birlikte birçok örf ve âdet unutulmaya başlanmışken evlilik sürecindeki örf ve âdetler halen yaşatılmaktadır. Türkler Orta Asya'da yaşamış ve tarihsel süreç içinde Anadolu Bölgesi'ne göç etmiş bir halk topluluğudur. Göçebe bir yaşam kültürüne sahip olan Türklerle ilgili kaynak sayısı çok azdır. Bunun nedeni o dönemde sözlü anlatıma değer verilmesi ve devamlı hareket halinde olan bir yaşam tarzıdır. Ayrıca yazı için gerekli araç ve gereçlerin temininin güçlüğü, insanların gündelik hayatlarını kolaylaştıran araç ve gereçlere önem vermesi de en önemli nedenlerdendir. Ancak o dönemden günümüze gelen eserler az da olsa Türk töresi ve o dönem hakkında fikir edinmemizi sağlayacak ve günümüze ışık tutacak niteliktedir. İslamiyet, M.S 6.yüzyılda Arabistan yarımadasında ortaya çıkmış, söylemi tüm dünyayı kapsayan bünyesinde itikadi, ameli ve ahlaki hükümler bulunduran semavî bir dindir. Allah'ın gönderdiği rehber kitap ve o kitabı insanlara öğreten peygamberin (s.a.v.) davranışlarıyla şekillenmiştir. Allah (c.c)'in ifadesiyle "en güzel örnek" olarak yaşayan peygamber (s.a.v.); hükümleri insanlara anlatmış, uygulamış ve anlaşılamayan kısımları açıklamıştır. İslam dini, muhatabının hem bu dünyadaki yaşamını hem de bu dünyadan sonraki yaşamını düzenlemek amacındadır. Bu bağlamda kuralları ve hükümleri oluşmuş, her dönem güncel meseleler üzerinden yenilenerek günümüze kadar gelmiştir. Bu çalışmada, iki kültürün toplumun temeli sayılan aile kurumuna bakış açıları incelenmiş, Türk töresi ve İslam hukukunun hem törensel anlamda hem hukuksal anlamda aile kurma ve evlilik hususundaki hüküm ve kuralları araştırılmış ve iki hukuk sisteminin benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Türk Töresi, Aile Hukuku, Aile, Evlilik.

The Comparison of the Medieval Turkish Ethics and Islamic Family Law in The Context of the Marriage Process

Abstract

Ethic (consuetudes and traditions); They are the rules that regulate social life, adopted by the society and turned into a way of behavior in periods and societies where there were no written legal rules. In order to examine, recognize and analyze a society, it is necessary to examine the customs, traditions and cultures of that society. The establishment of the family, which is the smallest social unit of the society, has come to the fore as ceremonies and ceremonies where many traditions and customs have been observed since ancient times. While many ethics and traditions have begun to be forgotten with the modernizing world, the ethics and traditions in the marriage process are still alive. Turks are a group of people who lived in Central Asia and migrated to the Anatolian region in the historical process. There are very few sources about the traditions of Turks with a nomadic lifestyle. However, the works that have survived from that period to the present day are of a nature that will provide us with an idea about the Turkish tradition and that period and shed light on today. Islam; It is a heavenly religion that emerged in the Arabian peninsula in the 6th century AD and aims to organize the life of its addressee both in this world and after this world life. In this study; The perspectives of the two cultures on the family institution, which is regarded as the foundation of the society, were examined, the provisions and rules of Turkish tradition and Islamic law on family establishment and marriage were investigated, and the similarities and differences of the two legal systems were compared.

Key words: Islamic Law, Turkish Ethics, Family Law, Family, Marriage

¹ Bu makale, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Musab Murşid ÖZEN'in halen yazım aşamasında olan "İslamiyet Öncesi Türk Aile Töresinin İslam Hukuku Bağlamında İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1 Giriş

Bu çalışmada; orta çağ döneminde Türklerin henüz Müslüman olmadan önceki aile ve evlilik töresinde evlilik sürecinin nasıl işlediği ile İslam dininin getirdiği aile ve evlilik hukukunda evlilik süreci incelenecek ve karşılaştırılacaktır. Aile hukukunun içeriği çok ayrıntılı ve başlıklarla doludur. Bu başlıklar her hukuk sisteminde değişmekle birlikte; nişanlanma, evlilik, boşanma, velayet ve mal paylaşımı gibi konular içermektedir. Orta çağ dönemi Türk töresi ile İslam aile hukukundan; nişan, evlilik ve düğün süreci hakkında bilgiler verilerek her iki kültürün örf ve âdetleri ile hükümleri tanıtılacaktır. Türk töresinin evlilik sürecini örf ve âdetler belirlediği için ilk olarak iki hukuk sisteminin örf ve âdetlere bakış açısına kısaca değinilecektir.

Çağların tasnifi konusunda çok çeşitli görüşler mevcuttur. Osmanlı dönemi tarihçilerinden Ahmet Cevdet Paşa (1822- 1895) bugünkü anlamda çağ tasnifi yapan ilk tarihçilerdendir. *Tarih-i Cevdet* adlı eserinde; Hz. Âdem peygamberden Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına (476) kadar ki olan dönemi ilkçağ, bu tarihten İstanbul'un fethine (1453) veya Amerika'nın keşfine (1492) kadar olan dönemi orta çağ ve bu dönemden günümüze kadar olan dönemi ise yeniçağ olarak adlandırmıştır (Ahmet Cevdet Paşa, 187). Bu çalışmada, Türklerin tarih sahnesine ilk çıktıkları milattan önce iki binli yıllardan (Kafesoğlu, 1998: 40), milattan sonra sekizinci yüzyılda İslam'la tanışmaları ve kabul etmelerine (Kitapçı, 2004: 81-90) kadar olan süreçteki örf ve âdetleri dikkate alınacaktır.

Toplumların bir arada yaşama tecrübesinden hareketle birtakım kurallar ve davranışlar oluşmuştur. Bir davranış şekli kimi toplumlara göre normal görülürken kimi toplumlara göre uygunsuz görülebilir. İnsanoğlu var olduğundan bu yana özellikle toplumsal yaşamla beraber kanunlar ve yasalar her zaman var olmuştur. Kimi zaman bu yasalar ilahi kaynaklı olurken kimi zaman insan kaynaklı olmuştur. Özellikle varlıklarını ve medeniyetlerini sürdürebilen toplumlara bakıldığı zaman belirli bir kanunları oldukları gözlenmektedir. İnsanın olduğu yerde düzen olabilmesi için kanunlara ihtiyaç vardır. Kanunun olmadığı yerlerde düzen bozulmuş, kargaşa oluşmuştur. Bu kanunlar hayatın her alanında yer almıştır. Bunlardan birisi de aile kanunları ve yasalarıdır.

Anne, baba ve çocuklardan oluşan, toplumun en küçük sosyal birimi ailenin kurulmasından devam etmesine ve sona ermesine kadar her şey toplumlarda belli başlı kanunlarla sağlanmıştır. Hatta öyle ki aile kurumunun bozulmasından sonra tarafları ömür boyu etkileyen yasalar ve kanunlar vardır. Bu yasalar toplumlardan toplumlara, dinlerden dinlere farklılıklar göstermiş, tarihin seyri içerisinde zamana ve çağın dinamiklerine göre şekil almış, uyarlanmıştır. Ailenin sağlam bir temel üzerine kurulması bu kural ve kanunlar neticesinde olur. Aile kuralları, sadece ailenin kurulma aşamasında değil sağlıklı bir biçimde varlığını sürdürebilmesi açısından da gereklidir. Toplumun ilerlemesi ve gelişmesi sağlıklı gelişen nesiller sayesinde olur. Bireylerin sağlıklı ve faydalı olması için sağlıklı ve iyi bir aile ortamında yetişmesi şarttır. Çünkü bireyin yetiştiği, hayatı öğrendiği ve sosyalleşme olarak ilk tecrübelerini edindiği yer ailedir. Sağlıklı ve iyi bir ailenin oluşması için içinde bulunduğu toplumun aile kurallarına uygun kurulmalı ve varlığını bu kurallara göre sürdürmelidir. Bunun içinde kişi, mensubu olduğu toplumun örf âdetlerini bilmeli ona uygun davranmalıdır.

Günümüzde toplumun en büyük sorunlarından biri de ailevi sorunlardır. İnsanların evlilik kurumundan uzaklaşması, daha bireysel bir hayatı tercih etmesi ve evlilik kurumlarının da boşanmalarla neticelenmesi, son zamanlarda toplumumuzun büyük problemlerinden biridir (TÜİK, 2020). Ailedeki bu problemler haliyle topluma yansımakta, özellikle çocuklar mağdur olmakta ve gelecek nesillerimiz tehlike altına girmektedir. Boşanma öncesi, boşanma süreci ve boşanma sonrası durumlar çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde kültür karmaşası bulunmaktadır. Bugün bireyler; hayatın her alanında batının kültürü, inancının kuralları ile mensubu olduğu milliyetin kültürleri arasında sıkışmış kalmıştır. Bu kültür karmaşası bireyi belirsizliğe götürmekte ve boşlukta bırakmaktadır. Geçmiş; bir toplumun geleceğine yön veren en önemli faktörlerdendir. Birey geçmişini ve özünü bilerek geleceğe adım atmalı, geleneksel kodlarından kopmadan yarınını inşa etmelidir.

Bu çalışmada; Türk-İslam kültüründe evliliğin toplum için önemine değinilmiştir. İnsanları evliliğe, aile kurmaya yönelten psikolojik, biyolojik ve sosyolojik etkenlerin olduğu bilinmektedir. Evlilik kişinin sosyal, psikolojik ve biyolojik yönden ihtiyaçlarını karşılar. Kişi, aile sayesinde yalnızlık hissinden kurtulur ve güvenli bir ortamda yaşama hissini kazanır.

Türklerin Müslüman olmasıyla ilgili tartışılan konulardan birisi de Türklerin geleneksel inanışları olan Şamanizm-Göktengri dininin İslam dinine benzerliği üzerinden gitmektedir. Ancak şu da bir gerçektir ki; Türklerin Müslüman Araplarla uzun süre savaştıkları tarih kitaplarında yer almıştır (Kitapçı, 2004: 88). Bu çalışmada Türk kültürü ile İslam kültürü arasında bir uyum olup olmadığı, Türklerin geleneksel dinleri ile İslam dininin evlilik hususunda benzerliği araştırılacaktır.

Orta Asya Türkleri hakkında kaynak sayısı epigrafik ve arkeolojik kaynaklar dışında yeterli değildir. Üstelik bu kaynaklar doğrudan hukuki kaynaklar olmayıp dönemin hukukunun anlaşılmasında yardımcı olan kaynaklardır (Cin, 1974: 271-272). Onun için bu çalışmada, eski Türklerle alakalı son dönemde yazılmış kitap, tez ve makalelerden yararlanılacaktır.

İslam hukuku ise binlerce kitap vasıtasıyla aktarılmıştır. Bu kitaplar üzerine her dönem güncel yorumlar yapılmış ve her dönem yeniden kitaplar yazılmıştır. Kısacası İslam hukukuyla alakalı kaynak sıkıntısı yoktur. Kur'an-ı Kerim'den, hadislerden ve mezhep imamlarının görüşlerinden aktarımlarda bulunulacaktır. İfade zenginliği açısından her iki kültür ve hukuk sisteminden bahsederken "İslam hukuku", "İslamiyet", "İslam", "İslam dini", "Fıkıh", "Eski Türkler" ve "Türkler" gibi değişik ifadeler kullanılacaktır.

2 Yöntem

Evlilik süreci bağlamında orta çağ Türk töresi ve İslam aile hukuku karşılaştırmasını amaçlayan bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma: Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olayların kendi bağlamında ele alınarak insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanmasıdır (Altunışık v.d., 2010: 302). Gözlem, doküman analizi gibi veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Her iki hukuk sistemiyle ilgili kitap, tez ve makaleler incelenmiştir. Elde edilen veriler konu akışı içinde sistematik olarak sıralanmıştır. Konu

teması oluşturulduktan sonra içerik analizi yöntemiyle bulgular aktarılmıştır. Sonuç kısmında ise bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmış ve karşılaştırmalı tahliller yapılarak sonuçlara varılmıştır.

Türk töresinde evliliğin ilk aşaması tarafların birbirini istemesi ve nişanlanma uygulamasının gerçekleşmesiyle oluşur (Akkutay, 1991: 55-58). İkinci aşama ise bir tür başlık uygulaması olan “kalın” ödemesidir. Bu ödeme bittiğinde ya da bitmesine yakın düğün gerçekleşir (Cin, 1974: 275; Arsal, 1947: 335).

İslam hukukunda ise evlenme sürecin aşamaları isteme ve irade beyanları (Buhari, Nikâh, 42), nişanlanma (Acar, 2007: 153) ve nikâh (en-Nisâ 4/25) olarak belirtilmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda makalenin ana temaları isteme ve şartları, nişanlanma, nikâh ve şartları olarak belirlenmiştir. Her iki hukuk sisteminin bu temalara ait bulguları sistematik olarak aktarılmış ve en son sonuçlar kısmında farklar ve benzerlikler açısından değerlendirilmiştir.

3 Bulgular

3.1 Örf ve Âdetlerin Türk Töresi ile İslam Hukukunda Hükümlere Etkisi

“Töre” kelimesinin anlamı: Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünüdür. Âdet: Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap olarak geçer (Töre, t.y). Törenin genelde birbirine yakın anlamlar taşıyan birçok tarifi bulunmaktadır. Bunlardan; Gökalp'e (1976) göre töre; Eski Türklerle atalarından kalan bütün kurallar toplamıdır. Kafesoğlu'na (1998) göre ise “kanun” manasında eski Türk sosyal hayatını düzenleyen “mecburi” kaideler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Tanımı üzerinden gidilecek olursa törenin devamlı, nesilden nesile aktarılan bir değer olduğu söylenebilir. Bu değerler aynı zamanda toplum için mutlaka uyulması zorunlu olan kurallardır. Bu kurallar yazılı kültürün olmadığı göçebe bir toplum için onların her türlü sorunlarını çözen, aynı zamanda sosyal hayatlarını düzenleyen bir hukuk sistemidir. Törenin amacı; her hukuk sisteminin amacı gibi gündelik yaşamı düzenlemek, sorunları çözmek, sorun yaşanmaması için önlem almak, adaleti sağlamak gibi insanların hayatını kolaylaştıran amaçlardır. Törenin kaynağı olarak üç yoldan bahsedilebilir. Bunlar: “Kağan tarafından konulan kurallar”, “kurultaylar (meclis) tarafından konulan kurallar” ve “toplumda kendiliğinden ortaya çıkan örf ve âdetler (gelenek-görenek)”dir (Pamir, 2009: 359-375). Türk töresinin aile ilgili hükümleri örf ve âdetler ile belirlenmiş olup kağanın onayı ile töreye dönüşmektedir (Aydın, 2013: 15).

Arapçada töre kelimesinin karşılığı “iyi olan, yadırganmayan, bilinen, tanınan; peş peşe gelen” anlamlarındaki “Urf” العرف kelimesidir (İbn Manzûr, 236-242). Yine törenin karşılığı olarak kullanılan bir başka kelime “özel bir çaba harcamaksızın bir işi alışkanlık haline gelinceye kadar tekrar etmek” anlamındaki “Avd” العود kökünden türemiş olan “âdet” kelimesidir (İbn Manzûr, 315-322). Belirli nitelikteki sosyal davranış biçimlerini ifade eden bu kelimeler çoğunlukla birbirlerinin yerine veya yan yana kullanılırlar (Dönmez, 2007: 87). İslam hukukunda ise örf ve âdet terimleri kasıt olarak aynı kabul edilip “insanların alışkanlık haline getirdikleri, günlük hayatta uyguladıkları söz ve davranışlar” demektir (Zeydan, 1976: 226). Allah Kur’ân-ı Kerim’de boşanılan kadınlara verilecek mal miktarı için “maruf” kelimesini kullanarak toplumca bilinen uygun miktarın dikkate alınmasını isteyerek örfün hüküm verme konusunda yardımcı bir kaynak olabileceğini göstermiştir (el-Bakara, 2/236; İbn Kesîr, 945-948). Aynı şekilde Hz. Muhammed de (s.a.v.) gençlik döneminde katılmış olduğu bir tür mazlumları koruma hareketi olan “Hilfû'l-Fudûl” adlı anlaşmayı övmüş, “Abdullah b. Cüd’an’ın evinde bir anlaşmaya şahit oldum, benim için o anlaşmaya katılmak kırmızı tüylü develere sahip olmaktan daha sevimlidir. Şayet İslam’dan sonra da böyle bir anlaşmaya çağrılısam icabet ederim” (İbn Hişam, 154-155) diyerek cahiliye döneminden kalma örf ve âdetleri reddetmediğini, bilakis güzel örf ve âdetleri destekleyeceğini ifade etmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) İslam’dan önce var olan toplumsal konularla (nikâh, alışveriş v.b.) alakalı hukuki kuralları tamamen reddetmemiş, bunları İslam dinine uygun hale getirerek hüküm vermiş ve bunu zaman zaman uygulamıştır (Ebû Dâvûd, Buyû’, 55; Karaman, 369: 1988). Örfün İslam hukukunda kullanılabilmesi için İslam hukuku ilkelerine aykırı olmaması gerekir (Şaban, 2017: 264) İslam hukukçuları da bu yöntemle yola çıkarak ayet ve hadisin belirtmediği bir konuda hüküm verirken insanların hayatını kolaylaştırmak adına, İslam’ın anlayışına ters düşmeyen örf ve âdetleri kullanmışlardır (Dönmez, 2007: 88-89). Bu durumda örf ve âdetin İslam hukukunun yardımcı kaynaklarından biri olduğu söylenebilir.

3.2 Orta Çağ Türk Töresinde Evlilik Süreci

Türk töresinde evlilik süreci ile ilgili verilecek bu bilgiler, giriş kısmında belirtildiği gibi milattan önce iki binli yıllardan, milattan sonra sekizinci yüzyılda Türklerin İslam ile tanışmaları ve kabul etmelerine kadar olan süreçteki evlilik sürecinin nasıl işlediğini belirten bilgilerdir.

İslam öncesi Türkler evliliğe ve aile kurumuna büyük önem vermişler, bunu toplumsal bir sorumluluk olarak görmüşlerdir. Türklerin, dünyanın dört bir yanına dağılmalarına rağmen varlıklarını sürdürebilmeleri ve tarih sahnesinde yer alabilmeleri aileye verdikleri önem sayesinde olmuştur (Kafesoğlu, 1998: 227). Ayrıca o dönemlerde siyasi yapılar aile bağlamında oluşuyordu. Aileler urugları (aile birliği), uruglarda boyları oluşturuyordu (Kafesoğlu, 1998: 229). Aile kurmanın siyasi açıdan önemi yanında toplumsal ve bireysel açıdan önemi de büyüktü. Töreye göre; bekârlık toplum tarafından hoş karşılanan bir şey değildi (Erkul, 2002: 97). Türkler dini inançları gereği öldükten sonraki yaşamda eşleriyle biraya geleceklarine inanırlardı. Bundan dolayı, eğer bir kimsenin bu dünyadan bekâr olarak ayrılırsa öbür dünyada sonsuza kadar yalnız kalacağına inanırlardı. Bu sebeple öbür tarafta yalnız kalmalarını engellemek amacıyla bekâr olarak vefat eden kadın ve erkeği evlendirerek ölü düğünü adı verilen bir âdetin ortaya çıkmasını sağlamışlardır (İbn Fazlan, 1995: 120).

Yine töreye göre; erkek çocuklarının evlenmesi için aileleri tarafından çocuklara yeni bir ev açmaları gerekirdi. Bu gelenek "evlenmek" kelimesinin kökenini oluşturmuştur (Orkun, 1994: 157; Ağaoğlu, 1932: 267). Türk geleneklerinde evliliğin iki farklı şekilde gerçekleşebileceği ifade edilmiştir. Bunlar: Kız kaçırarak ve kalın vererek evlenme yollarıdır (Ağaoğlu, 1932: 265-266). Eski Türklerde evliliğe bir yaş sınırının getirilmemiş olduğu görülmektedir. Buna göre, veliler çocuklarını istedikleri yaşta evlendirebilmekteydiler. Ancak, evlendirilen eşlerin birlikte yaşamaya başlayabilmeleri için ergenlik çağına girmeleri gerekmektedir. Türklerde evlilik için yaştan ziyade ergenliğe girmiş olma şartı aranırdı (Cin, 1974: 273). Evliliğin maddi şartlarından bir diğeri, İslam hukukunda; nikâh akdinde bulunan veli izni şartı gibi evliliğe rıza gösterilmesidir. Bu şart, hem evlenecek olan kız ile erkeğin hem de bu kişilerin anne ve babalarının evlilikte rızası olması biçiminde anlaşılmaktaydı (Arsal, 1947: 334). Evliliğin maddi şartlarından biri de sosyal durum eşitliğinin olmasıdır. Bu durum; evlenecek olan kız ile erkeğin sosyal durumlarının birbirine denk olması ya da erkeğin sosyal durumunun kadının sosyal durumundan yüksek olması gerektiği anlamına gelmektedir (Cin, 1974: 273; Gökalp, 1989: 72; Kurtoğlu, 2015: 46). Bu denklik şartı, İslam hukukunda bulunan "kefaet" konusunu çağrıştırmaktadır.

Türklerde evlilikten önce nişanlanmak tarafların birbirlerini tanımaları sürecinde önemli bir adımdı. Nişanlılık sürecinde anlaşabiliyorlarsa evliliğe karar vermeleri tavsiye ediliyordu. İsteme süreci araçlar vasıtasıyla başlatılıyor daha sonra erkek tarafının ailesi kızı istemeye gidiyordu (Akkutay, 1991: 56). Bu süreçte kızın rızasının olması en önemli unsurdur. Erkek sembolik olarak nişan sırasında kızın başına bir mendil koyar, kızda bu mendili alırsa kabul etmiş sayılırdı (Genç, 1972: 301). Daha sonra erkek tarafının kız tarafına vereceği mal olan "kalın"ın miktarı belirlenirdi. Kalın; erkek tarafının kızın ailesine veya babasına verdiği bir tür yetiştirme ve eğitim masraflarını içeren, tarafların ekonomik durumuna göre miktarı değişen mal veya para olarak ifade edilmiştir (Cin, 1974: 275; Arsal, 1947: 335). Taraflar anlaşınca artık nişanda başlamış olur, orada hazır bulunanlara ve de çevreye duyurulurdu. Türkler nişanlanmaya çok önem veriyorlardı. Çünkü tarafların düğüne hazırlanmaları ve karı-kocanın bu süreçte birbirini tanıması için zamana ihtiyaçları vardı. Nişanlılık için belli bir süre belirlenmemişse de kalın'ın ödemesi bittiği zaman evliliğe hak kazanılırdı. Erkek bu süreçte kalın'ın çoğunluğunu ödedikten sonra kızı ancak gündüzleri görmeye gelebilirdi (Arsal, 1947: 334).

Eski Türk geleneğinde düğünler kız evinde yapılırdı. Erkek tarafının kız evine gitmesiyle düğün töreni başlardı (Arsal, 2002: 148). Türklerde düğün geleneksel tören şeklinde olurdu. Evliliğin oluşması için resmi ya da dini bir görevlinin huzurunda nikâh kıyılması zorunlu bir işlem değildi. Törenin yapılması ile birlikte nikâh kıyılmış, evlilik gerçekleşmiş olmaktadır (Arsal, 1947: 334; Cin, 1974: 278). Ancak yine de evliliğin kutsal bir yönü olduğuna olan inanış sebebiyle şamanlar düğün törenlerine katılmışlar ve çiftlere dualar etmişlerdir (Ağaoğlu, 1932: 266). Düğüne katılan davetlilere yemek verilirdi. Bu yemeğe "küden" denilmekteydi (Kaşgarlı, 404). Düğünden sonra kızın babası gelini damada verir ve yeni çiftin oturacağı eve geçilirdi (Koca, 2002: 10).

3.2 İslam Hukukunda Evlilik Süreci

Nikâh kelimesinin sözlükte ve istilahta çeşitli manaları vardır. Sözlükte nikâh; "evlilik akdi", "cinsel ilişki", "erkeğin kadından istifade etmesi" gibi anlamlara gelir (İbn Manzûr, 625-626). İslam hukukunda nikâh; ibadet, akid (sözleşme) anlamına geldiği gibi cinsi birliktelik anlamına da gelir. Hanefi ve Mâliki âlimler; nikâhın hakikatte cinsel birlikteliği, mecaz anlamda ise akdi ifade ettiğini belirtirler. Şafii ve Hanbeli âlimlere göre ise nikâhın hakikatte akdi, mecazda cinsi birlikteliği ifade ettiğini belirtmişlerdir (İbn Âbidîn, 247-252; Bilmen, 1985: 14). Bu cihetle "birleştirme, bir araya getirme, evlenme, evlilik, cinsel ilişki" gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi, İslam hukuku terminolojisinde; şer'an aranan şartlar çerçevesinde aralarında, evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan sözleşmeyi ve bu sözleşme ile eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder (Atar, 2007: 112). Nikâhın bu tarifinden anlaşılacağı üzere nikâh aynı zamanda bir sözleşmedir ve taraflara bazı sorumluluklar yükler. Genel hükümleri Şarii tarafından konulmuş olsa da ayet ve hadislerin açıklama yapmadığı ya da serbest bıraktığı durumlarda örf esas alınır.

İslam dininde evlilik çok önemli görülmüş, Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayetinde evliliğin önemi vurgulanmıştır. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de "Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır" (er-Rum, 30/21) ayetiyle; evliliğin bireysel ve toplumsal faydasını belirtmiştir. Ayete göre eşler arasındaki sevgi, muhabbet ve şefkat gibi duyguların Allah'ın bize vermiş olduğu bir nimettir. Çünkü bu duygular eşlerin ihtiyacıdır (er-Râzî, 95). Kişinin hayatın zorluklarından ve stresinden sıkılıp bunaldığı zaman sükûnet bulacağı yer, ailesi ve eşinin yanındır. Dinin ikinci kaynağı sayılan hadis ve sünnette peygamber (s.a.v.) tarafından evliliğin faydaları ve gerekliliği anlatılmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde "Kim evlenirse dininin yarısını tamamlamış olur. Kalan yarısı içinde Allah'tan korksun" (Aclûnî, 2432) buyurarak evliliğin dini açıdan önemini belirtmiştir. Yine peygamberimiz (s.a.v.) "Ey gençler! Sizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Evlenmek gözü haramdan korur, kişiyi zinadan korur..." (İbn Mâce, Nikâh, 1845) buyurarak toplumun ahlak yapısını bozan günahlardan biri olan zinadan korunmanın evlenme yolu ile olacağını belirtmiştir.

İslam'da evlilik süreci tarafların birbirlerini seçmesi ve istemeleriyle başlar. Taraflar evlilik isteklerini beyan etmeleri sureti ile ya da bir tarafın evlilik isteğini belirtmesi, diğer tarafından kabul etmesi ile evlenebilirler (İbn Âbidîn, 259-260). Kızın rızası alınmadan yapılan evlilik geçersizdir. Bu konuda peygamberimiz (s.a.v.) kadının izni olmadan yapılan nikâhları iptal etmiştir (Zebîdî, 299-300). Kişinin rızası kalbi bir histir. Onun dışı yansıması; istemesi yahut onaylamasıdır. Çünkü peygamber (s.a.v.) "Açıkça izni alınmadan dul kadın ve rızası anlaşılmadan bekâr kız evlendirilemez" buyurmuş, "Onun rızası nasıl anlaşılır?" suâline de "sükûtu ile" (Buhari, Nikâh, 42; Zebîdî, 298-299) cevabını vermiştir. Hanefi mezhebine göre velisi; kişinin rızasını almadan veya cebren evlendiremez (Mergînânî, 16-17). Aynı zamanda peygamberimiz (s.a.v.) "Velisiz nikâh olmaz" (İbn Mâce, Nikâh, 1881) buyurarak evlilik gibi insan hayatının en önemli hadisesinin gerçekleşirken her tarafın rızasının gözetilmesini, evlenme sürecinin veli ve çocuklar arasında karşılıklı bir anlayış içinde yürütmesini istemiştir.

İslam evlilik yapacak eşlerin denkliği de esas alınmıştır. Karı ve kocanın bazı hususlarda birbirlerine eşit olması veya erkeğin karısından bazı konularda üstün olması evliliğin daha sağlıklı bir şekilde devamı açısından tavsiye edilmiştir (Bilmen, 1985: 8). İslam'da kefaet başlığı altında incelenen bu durum da kefaet (denklik) şartları erkekte aranır. Kadında denklik aranmaz. Erkeğin soy (neseb), din, ekonomik ve sosyal yönden kadına eşit yahut kadından üstün olması gerekir (Âlemgîriyye, 326-340; Merginânî, 24-27; Bilmen, 1985: 65-66; Köse, 2015: 283). İslam'da evlilik yaşı için belirlenen ölçü ergenlik çağıdır (İbn Âbidîn, 317). Ancak ergenlik çağından önce de kişilerin, velilerinin rızalarıyla nikâhlanması mümkündür. Ancak cinsi birliktelik doğal olarak ergenlik çağından sonradır. Evlenen şahıslar ergenlik çağına girince aralarında kıyılan nikâhı isterlerse iptal edebilirler ya da nikâha razı olup evliliklerini devam ettirirler (İbn Âbidîn, 389; Bilmen, 1985: 50).

İslam hukukunda nişanlanmayla ilgili hükümlere daha çok nikâh konusunun başında veya iddet ve mehir konuları işlenirken değinilir. Arapçada “خ-ط-ب” harflerinin oluşturduğu “hitbe” kelimesi; erkeğin evlenme niyetini açık veya kapalı olarak kadına bildirmesi olarak ifade edilmiştir (İbn Manzûr, 360). İslam hukukunda da evlenme niyetini açıklama anlamına gelen “hitbe” kelimesi; kişinin belirli bir kadınla evlenme isteğini kadına ve ailesine bildirmesidir. Niyeti açıklayan erkek “hatıb”, kendisine bu yönde niyet açıklanan kadın “mahtûbe” şeklinde isimlendirilir. Ancak hitbe, zamanla genişleyen anlamıyla nişanlılık ilişkisini ifade etmek için de kullanılmaya başlanmıştır (Zuhaylî, 11; Acar, 2007: 153). İslam'da nişanlanmanın amacı; evlilik öncesi tarafların birbirini tanıması ve böylelikle evliliğin daha sağlam bir zemine oturtularak gerçekleştirilmesidir. Hz. Peygamber (s.a.v.), Mugire b. Şu be'ye evlenmek istediği kadını görmesini söylerken, “Çünkü bu, uyum sağlamanız ve evliliğin devamı açısından daha uygundur” demiş, diğer bazı kimselere de bu yönde tavsiyelerde bulunmuştur (İbn Mace, Nikâh, 1866; Tirmizî, Nikâh, 9; Hatiboğlu, 1983: 230-232). İslam hukukunda nişanlanmanın hukuki bir bağlayıcılığı yoktur. Nişanlama; bir evlilik vaadi olarak kabul edilir ve evlenmeye zorlayıcı bir özelliğinin bulunmadığı belirtilir. Bununla birlikte nişanla ilgili ahlaki, vicdani ve örfi anlamda bağlayıcı birtakım hükümler bulunmaktadır. Nikâh akdi yapılmadıkça nişanlanma taraflar arasında mahremiyet ve yasaklar açısından bir değişiklik meydana getirmez. Dolayısıyla nişanlılar; görüşmelerinde birbirine namahrem olanların uymaları gereken kurallara uymakla sorumludurlar. (Zuhaylî, 18-26; Acar, 2007: 153). Nişanlanmış bir kadına başka bir erkek tarafından evlilik teklifinde bulunulması peygamberimiz (s.a.v.) tarafından yasaklanmıştır (Buhari, Nikâh, 46; İbn Mâce, Nikâh, 10; Zebîdî, 300-301).

İslam'a göre nikâhın rûkunları icap (isteme) ve kabul; şartları ise eşler arasında evlenme engelinin bulunmaması (kan, süt, evlilik yoluyla hısımlık), icap ve kabulün süreklilik bildiren bir üslupla bildirilmesi ve sözleşmede iki şahidin hazır bulunmasıdır (Âlemgîriyye, 255; Merginânî, 5-8). Usûl ve adap bilen herkes nikâhı kıyabilir ve yönetebilir. Ancak konunun önemi bakımından tarih boyunca din adamları tarafından ya da toplum liderleri tarafından kıyılmıştır (Atar, 2007: 114, Tosun, 2019: 95).

İslam'da erkeğin nikâh sebebi ile kadından istifade etmesinin neticesi olarak evlenirken karısına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya mala “mehir” denir (İbn Âbidîn, 457; Merginânî, 28-29). Kur'ân-ı Kerim'de Allah evlenen kadınlara mehir verilmesini gerektiğini ayrıntılı ve açık bir şekilde bildirmiştir (el-Bakara 2/236-237; en-Nisâ 4/4, 24, 25; el-Mâide 5/5; İbn Kesîr, 1550, 2138). İslam öncesi Arap toplumunda başlık uygulamalarının olduğu belirtilmiştir. Başlık baba veya aileye verilen mal veya paradır. Ancak İslamiyet mehir uygulamasını getirerek bunu kadının lehine çevirmiştir (er-Râzî, 340; Akgündüz, 1992: 132). Bu durum İslam'ın kadına verdiği ehemmiyetin bir başka göstergesi olarak görülebilir. Mehir tamamen kadına aittir. Erkek, hiçbir şekilde karısının izni olmaksızın mal veya para üzerinde tasarrufta bulunamaz. Mehir nikâh esnasında verilebildiği gibi ilerleyen zamanlarda da verilebilir (Zuhaylî, 225; Aydın, 2003: 389-390).

İslam'da nikâh hukukun konusudur. Törenselleşmiş anlamda düğün yapılması “nikâhın ilan edilmesi” şeklindedir. İslam'ın özüne ve kurallarına aykırı olmadıkça düğün konusunda kişiler serbest bırakılmıştır. Yalnız peygamberimiz (s.a.v.) evliliğin duyurulmasını ve mümkünse bir yemek (velime) verilmesini tavsiye etmiştir (Buhari, Nikâh, 68-69; Zebîdî, 303-304; Bilmen, 1985: 7, 13; Zuhaylî, 99). Ayrıca peygamberimiz (s.a.v.) İslam'a uygun olması şartı ile eğlence yapılmasına da izin vermiş hatta bizzat kendisi bunu isteyerek dile getirmiştir. (Buhari, Nikâh, 64; Tirmizî, Nikâh, 6; Zebîdî, 302). Hz. Peygamber'in (s.a.v.) düğünlerde def çalıp şarkı söyleme ve ziyafet verme yanında şeker, hurma gibi şeylerin insanların üzerine serpilmesi ve bunun kapışılması şeklinde uygulanan başka bir eğlence türüne daha müsaade ettiği görülmektedir (Bozkurt, 1994: 484).

4 Sonuç

İslam hukuku ile orta çağ Türk töresinin aile hukuku ile ilgili konularda yapılan inceleme sonucunda; iki hukuk anlayışında büyük benzerlikler görülmüştür. Bu incelenen konunun bağlamı dışında dikkate alınması gereken husus; Türk töresinin ve İslam hukukunun yapısal farklılıklarıdır. Konular arasında benzerlik bulunsada yapısal anlamda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Türk töresi sözlü bir hukuk sistemidir. Buda bir hukuk sistemi açısından törenin sürdürülebilir ve bağlayıcı olması hususunda eksiklidir. Aynı zamanda töre insan ürünü bir hukuk sistemidir. Ancak İslam hukuku ise yazılı ve kurumsal bir hukuk sistemidir. İslam hukukunda ise kaynak Kur'ân-ı Kerim ve sünnettir. Töre ancak hükümlerin ortaya konmasında ve açıklanmasında yardımcı bir kaynaktır.

İki hukuk anlayışı da evliliği toplum açısından önemli görmüşler ve bu hususta insanları teşvik etmişlerdir. İslam dininin aile kurmaya hem dini yönden hem sosyal yönden önem atfettiği görüldükten, Türk töresi aileye hem dini hem sosyal hem de siyasi açıdan büyük önem vermiştir.

Evlilik yaşı hususunda Türk töresinde herhangi bir yaş şartı aranmazken; birlikte yaşama için ergenlik çağına girme şartı aranmıştır. İslam hukukunda ise evlilik yaşında alt sınır; ergenlik çağına girme olarak belirtilmiştir. Ancak ergenlik öncesi evliliklerde veli rızası aranırken birlikte yaşama için ergenlik çağı beklenmiştir. Evlilik yaşı konusunda Türk töresi ve İslam hukukunun birbirine benzerliği görülmektedir.

Her iki hukuk anlayışı da nişanlanmaya önem vermiş, birlikte bir ömür geçirecek, çocuk yetiştirecek tarafların birbirini tanıması açısından nişanlanma uygulamasını önemli görmüşlerdir.

Türk töresinde evlenecek kişilerin sosyal açıdan birbirlerine eşit olması ya da erkeğin sosyal durumunun üstte olması gerektiği belirtilmiştir. İslam hukukunda kefaet durumu çeşitlendirilmiş ve daha ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. İslam hukukuna göre erkeğin soy, din, ekonomik ve sosyal yönden kadınla eşit olması ya da kadından daha üstün olması gerektiği tavsiye edilmiştir. Denklik konusunda İslam hukukunun daha ayrıntılı davrandığını ifade etmek gerekir.

Türk töresinde ve İslam hukukunda evliliklerin tarafların rızası dâhilinde yapılması uygun görülmüştür. Her iki hukuk anlayışı da evliliklerin veli ve çocuklar arasında karşılıklı rıza içinde gerçekleşmesini istemiştir.

Her iki toplumda da düğünler de tören ve eğlence yapılmış, düğüne katılan misafirlere yemek yedirilmiştir. Ancak İslam hukukunda düğün yapılmasının veya yemek yedirilmesinin birincil amacı eğlence yahut insanları doyurmaktan ziyade nikâhın ilan edilmesidir. Böylelikle evlenen çiftlerin meşru birlikteliğinin toplum tarafından bilinmesi nikâhın en önemli amacı olmuştur.

İslam hukuku ile Türk töresinin benzerliklerinin yanı sıra ayrıldığı noktalarda vardır. Bunlardan en belirginini mehir ve kalın uygulamalarıdır. Türk töresinde evlenen erkek, kadının babasına veya ailesine ekonomik şartlarda göz önüne alınarak uygun bir miktar mal veya para vermiştir. Bu uygulamaya kalın denilmektedir. Bir nevi başlık uygulamasına benzeyen bu uygulama babanın yetiştirme hakkı olarak görülmektedir. Günümüzde Türklerde başlık uygulaması olmamasına rağmen, Anadolu’da kızı evlendirme ifadesi yerine kullanılan “kızı satma” ifadesinin bu uygulamadan kaldığı düşünülmektedir. İslam hukukunun ise İslam öncesi Arap toplumunda da var olan başlık uygulamasını ıslah ettiği ve bir kadın hakkı olarak düzenlediği görülmektedir. İslam hukukunda mehir adı altında bizzat kadına verilen bu para, kocanın kadından istifade etmesi karşılığında kadının hak kazandığı mal veya paradır. Aynı zamanda İslam, mehirin miktarı, verilme zamanı ve şekli ile ilgili bir sistem ortaya koymuştur. Veriliş zamanı bakımında da; Türk töresinde kadına verilen bu para düğün öncesi yahut nişanlılık sürecinde verilirken, İslam hukukunda nikâh akdi esnasında yahut düğünden sonrada verilebileceği belirlenmiştir.

Bir diğer husus; İslam hukukuna göre evlilik için iki şahit gerekirken, Türk töresinde böyle bir hüküm yoktur. Ancak düğün töreni halkın huzurunda gerçekleştiği için bir nevi topluluğun şahit tutulduğu ifade edilebilir. Bu durum uygulama bakımından farklı görüncü de maksat bakımından benzerdir. Zira iki hukukunda amacı; gizli saklı iş yapılmadığına başkalarını şahit göstermektir. Ancak İslam hukukunda şahit bulundurma şartı daha ince hikmetler içermektedir. Karı-koca arasındaki ihtilaflarda kadının hakkını koruma, nesebin sübutu gibi konularda bu farkı görmek mümkündür.

Aile kurma sürecinde; Eski Türklerin örf ve âdetlerinin İslam Aile Hukuku ile karşılaştırıldığında; iki hukuk anlayışında aile kurma sürecinde temel anlamda ve büyük oranda benzerlikler görüldüğünden; iki hukukunda aynı şeyleri amaçladığı ifade edilebilir. Bu anlamda “İslam dininin getirdiği kuralların Türkler tarafından uygulanabilir bulunduğu için ve kendilerine ters herhangi bir kural olmadığından dolayı Türklerin İslamiyet’i kabul etmesi kolay olmuştur” diye ifade edilebilir.

5 Kaynakça

- Acar , H., İ., (2007). *Nişan*. T.D.V.İ.A. Cilt 33. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Acılûnî , Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-. (2000). *Keşfü'l-hafâ' ve Müzîlû'l-İlbâs*. Şam: Mektebetü İlmî'l-Hadîs.
- Ağaoğlu, A., (1932). *İptidai Türk Aile Hukuku ile İptidai Hındo-Avrupai Aile Hukuku Arasında Mukayese*. Ankara: Birinci Türk Tarih Kongresi. A.K.D.T.Y.K. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ahmet Cevdet Paşa. (1994). *Tarih-i Cevdet*. Cilt 1. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Akgündüz, A., (1992). *Başlık*. T.D.V.İ.A. Cilt 35. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Akkutay, Ü., (1991). *İslamiyet'ten Önce Türk Ailesi*. Türk Aile Ansiklopedisi, Cilt 1. Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Âlemgîriyye. (1984). *Fetavayı Hindiyeye*. Ter. Mustafa Efe. Haz. İsmail Karakaya. Cilt 2. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. 6. Baskı. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arsal, S., M., (1947). *Türk Tarihi ve Hukuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Arsal, S., M., (2002). *Eski Türklerin Hususî Hukuku*. Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca. Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Atar, F., (2007). *Nikâh*. T.D.V.İ.A. Cilt 33. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Aydın, M., A., (2003). *Mehir*. T.D.V.İ.A. Cilt 28. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Aydın, M., A., (2013). *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Bilmen Ö., N., (1985). *Hukuk-ı İslamiyye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu*. Cilt 1, 2. İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Bozkurt, N., (1994). *Eğlence*. T.D.V.İ.A. Cilt 10. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cu'fi el-. (2012). *Sahih-i Buhari*. Beyrut: Dâr'ut-Tasil.
- Cin, H., (1974). *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dönmez, İ., K., (2007). *Örf*. T.D.V.İ.A. Cilt 34. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Ebü Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdi. (1999). *Sünen-i Ebi Davud*. Amman: Beytül'Efkârî'l-Düveliyeye.

- Erkul, A., (2002). *Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri*. Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca. Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Ebû Abdillâh (Ebû'l-Fazl) Fahrüddin Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberistânî. (1988). *Mefâtihu'l-Gayb*. Ter. Suat Yıldırım v.d. Cilt 7, 18. İstanbul: Huzur Yayınları.
- Genç, R., (1972). *Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türklerde Evlenme*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 7, 297-310.
- Gökalp, Z., (1976). *Türk Töresi*. Haz. Hikmet Dizdaroğlu. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökalp, Z., (1989). *Türk Ahlakı*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Hatiboğlu, H., (1983). *Sünen-i İbn Mâce Tercemesi ve Şerhi*. Cilt 5. İstanbul: Kahraman Yayınları.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseyinî ed-Dımaşkî. (1983). *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürr'ül Muhtar*. Ter. Ahmed Davudoğlu. Cilt 5. İstanbul: Şamil Yayınları.
- İbn Fazlan, (1995). *Seyahatname*. Çev. Ramazan Şeşen. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemâlüddin Abdülmelik. (1990). *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Beyrut: Dâru'l Kitâbü'l Arabiyye.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddin İsmâil b. Şihâbiddin Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. (1983). *Hadislerle Kur'ân-ı Kerim Tefsiri*. Çev. Bekir Karlağa, Bedrettin Çetiner. Cilt 3, 4, 5, 12. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni. *Sünen-i İbn Mâce*. Riyad: Beytül'Efkari'l-Düveliyye.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. (1994). *Lisânü'l-'Arab*. Cilt 1, 2, 3, 9. Beyrut: Dâru's-Sadr.
- Kafesoğlu, İ., (1998). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Karaman H., (1988). *Âdet*. T.D.V.İ.A. Cilt 1. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Kaşgarlı, M., (2006). *Divanü Lügat-it-Türk*. Çev. Besim Atalay. Ankara: A.K.D.T.Y.K. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kitapçı, Z., (2004). *Türkler Nasıl Müslüman Oldu*. Konya: Yedikubbe Yayınları.
- Koca, S., (2002). *Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat*. Ed. Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca. Türkler Ansiklopedisi, Cilt 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Köse S., (2015). *Aile Hukuku*. Ed. Talip Türcan. İslam Hukuku El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kurtoğlu Toros, Y. (2015). *Eski Orta - Asya Türk Devletleri'nde Aile Hukuku*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Merginânî, Ebû'l-Hasen Burhânüddin Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-. (1986). *El-Hidaye Tercemesi*. Ter. Ahmed Meylani. Cilt 2. İstanbul: Kahraman Yayınları.
- Orkun, H., N., (1994). *Eski Türk Yazıtları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pamir, A., (2009). *Orta-Asya Türk Hukukunda Töre kavramı*. Cilt 58. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
- Şaban, Z., (2017). *İslam Hukuk İlminin Esasları*. Çev. İbrahim Kâfi Dönmez. 27.basım. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ b. Sevre (Yezîd) et-. (1999). *Camîu't-Tirmizî*. Riyad: Beytül'Efkari'l-Düveliyye.
- Tosun, N., (2019). *Asr'ı Saâdet'ten Günümüze Aile Hukuku*. İstanbul: Safa Yayınları.
- Töre. (t.y.). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- TÜİK (2020, Şubat). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2019 [Basın bülteni]. Erişim adresi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2019-33708>
- Zebîdî, Ebû'l-Abbâs Zeynüddin (Şihâbüddin) Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif eş-Şercî ez-. (1975). *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*. Ter. Kamil Miras. Cilt 11. Üçüncü baskı. Ankara: D.İ.B Yayınları.
- Zuhaylî, V., (1990). *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*. Ter. Ahmet Efe, v.d. Cilt 9. İstanbul: Risale Yayınları.

Extended Summary

In this study, how the marriage process worked in the family and marriage ceremony in the medieval period, before the Turks became Muslims, and the marriage process in the family and marriage law brought by Islam will be examined and compared. In this study, which is carried out by using qualitative research method, information about engagement, marriage and wedding process from medieval period Turkish tradition and Islamic family law will be given and the customs and traditions of both cultures will be introduced. One of the issues discussed regarding the conversion of Turks to Islam is based on the similarity between the traditional beliefs of the Turks and the religion of Islam. However, it is mentioned in the history books that the Turks fought Muslim Arabs for a long time. In this study, it will be investigated whether there is a harmony between Turkish culture and Islamic culture and the similarity between the traditional religions of the Turks and the religion of Islam in terms of marriage. Nowadays, one of the biggest problems of society is family problems. One of the biggest problems of our society is that people move away from the institution of marriage, prefer a more individual life, and marriage institutions result in divorce. There is a social cultural confusion in the current period. Today; as a person, He is stuck between the culture of the West, the rules of his belief and the cultures of the nationality he belongs to. This cultural confusion leads the individual to uncertainty and leaves him in a void. In this study; Stating that marriage is important in the Turkish-Islamic culture we belong to, the importance of marriage for the society was mentioned. There were great similarities in the two legal systems examined. Both law systems considered marriage important for society and encouraged people in this regard. While it is seen that the religion of Islam attaches importance to marriage both religiously and socially, the Turkish

tradition has given great importance to the family both religiously, socially and politically. While there is no age requirement in the Turkish tradition regarding the age of marriage; The condition of adolescence was sought to live together. The lower limit for age of marriage in Islamic law; It was stated as entering the age of puberty. While the consent of parents and men and women are observed for marriage in Turkish tradition, in Islamic law; According to the Hanafi sect, only the consent of the girl and the male is sought, while the consent of the male guardian of the girl is sought according to the other three madhhabs. In both legal systems, it is stated that the people to marry should be socially equal or the social status of the man should be at the top. Both legal systems gave importance to getting engaged, and they saw the custom of being engaged important in terms of the parties who will spend a life together and raise children to get to know each other. While two witnesses are required for marriage according to Islamic law, there is no such provision in Turkish tradition. However, as the wedding ceremony took place in the presence of the public, it can be said that the community was witnessed. Under Turkish custom and Islamic law, the man who married a woman gave an appropriate amount of goods or money, taking into account the economic conditions. While this money given to a woman in the Turkish ceremony is given before the wedding or during the engagement process, in Islamic law it can be given during or after the wedding. In both legal systems, ceremonies and entertainment were held at weddings, and guests who attended the wedding were asked to be fed. In the process of making a family; when the customs and traditions of the ancient Turks are compared with the Islamic Family Law; In the process of establishing a family in the two legal systems, basic and substantial similarities were observed. In general terms, although there are apparent differences between the two legal sources, it can be said that they target the same things as a goal. it was thought that it would be more correct to use the statement that the rules brought by the religion of Islam are applicable to the Turks and it was easy for Turks to accept Islam because there is no contrary rule, instead of the statement that Turks became Muslims more quickly due to the similarity between their traditional religions and the religion of Islam.